

Karlskoga kommun
Barn- och utbildningsförvaltningen
691 83 KARLSKOGA

Genomförd kvalitetsgranskning i Karlskoga kommun, Sandviksskolan, avseende lärares behörighet och användning efter utbildning i grundskolan

Innehåll

Syfte och genomförande
Beskrivning av verksamheten
Tidigare utbildningsinspektion
Kvalitetsgranskning
Helhetsbedömning

Syfte och genomförande

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar ska bidra till förbättrad måluppfyllelse genom att tydliggöra behov av utveckling inom prioriterade områden, så att skolor, övriga verksamheter och huvudmän ges förutsättningar för att genomföra förbättringar. Huvudsyftet är att granska hur lärare, rektorer och huvudmän tar sitt ansvar för undervisningens kvalitet, med fokus på elevernas kunskapsresultat.

Skolinspektionens kvalitetsgranskningar initieras med utgångspunkt i en nationell risk- och väsentlighetsanalys. Med denna som grund inriktas kvalitetsgranskningen mot områden i behov av förbättring samt görs ett urval av huvudmän och skolor som granskas utifrån i förväg fastställda perspektiv och frågeställningar.

I skollagen ställer staten krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares utbildning. Tidigare studier har visat att lärares kompetens är en betydelsefull faktor för elevernas studieresultat, för att garantera eleverna en utbildning av god och jämbördig kvalitet och för en likvärdig bedömning och betygssättning. Ett flertal enkät- och registerstudier under senare år har dock visat att det är vanligt förekommande att lärare undervisar i ämnen och årskurser som de saknar utbildning för. Skolinspektionen har därför valt att genomföra en kvalitetsgranskning med inriktning mot huvudmännens och skolornas insatser för att undervisningen i skolan ska bedrivas med lärare som har utbildning för den undervisning de huvudsakligen bedriver. Övergripande information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens webbplats <http://www.skolinspektionen.se/Kvalitetsgranskning>.

Under perioden december 2008 till och med februari 2009 har Skolinspektionen genomfört en fördjupad uppföljning av de insatser som vidtagits av ett urval av de huvudmän och skolor där Skolverkets utbildningsinspektion tidigare har pekat på behov av för-

bättringar inom området lärares behörighet och utbildning. Totalt har 30 kommunala och fristående grundskolor i landet granskats.

Resultatet av Skolinspektionens kvalitetsgranskning redovisas dels i en sammanfattande rapport, dels i rapporter/beslut med bedömningar för varje granskad verksamhet, där Skolinspektionen bland annat tar ställning till om skolans huvudman uppfyller skolförfattningarnas krav. I de fall behov av åtgärder framkommit, ansvarar skolhuvudmannen för att åtgärder vidtas som syftar till förbättring.

Sandviksskolan i Karlskoga kommun är en av de skolor som ingått i kvalitetsgranskningen och resultatet redovisas i detta beslut. Underlaget till beslutet består av dokument från kommunen/skolan, bland annat en enkät riktad till all undervisande personal på Sandviksskolan, samt av information som samlats in vid intervjuer den 23 januari 2009. I kommunen och skolan genomfördes intervjuer med företrädare för skolhuvudmannen, rektor samt lärare med undervisningsansvar i årskurs 1-6. Beslutet grundar sig även på annan information som finns inom Skolverkets nationella uppföljningssystem eller annat offentligt material. Företrädare för kommunen och skolan har beretts möjlighet att sakgranska vad som framkommit vid granskningen. Ansvariga för kvalitetsgranskningen i Sandviksskolan har varit undervisningsråden Lena Stadler och Sara Johansson.

Beskrivning av verksamheten

Karlskoga kommun	Antal elever
Grundskola	3200
Sandviksskolan	Antal elever
Grundskola	259

Källa: Kommunens/Skolans egna uppgifter

I Karlskoga kommun har utbildningen i grundskolan organiserats i 13 skolenheter. I nio av dessa enheter finns förskoleklassverksamhet och skolbarnsomsorg finns i anslutning till dessa skolor. Kommunen har tre skolor med årskurs 7-9. Särskola bedrivs lokalintegrerat på fyra skolenheter. Antalet elever i grundskolan minskar kontinuerligt vilket lett till att skolor har fått avvecklas.

Kommunen konstaterar i sin kvalitetsredovisning 2007 att grundskolans kunskapsresultat i form av meritvärden under en längre period varit otillfredsställande. Detta har lett till en rad olika kompetensutvecklingsinsatser med elevernas resultat och målfyllelse i fokus.

Skolverkets statistik för läsåret 2007/08 visar att lärartätheten i Karlskoga kommun var 8,4 lärare per 100 elever och att andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen i kommunen var 84,6 procent. Riksgenomsnittet, enligt samma statistik, för motsvarande period var 8,3 elever per 100 elever samt för andelen lärare med pedagogisk högskole-

utbildning 85 procent. Det finns ingen nationell statistik över lärarnas användning i grundskolan.

Kunskapsresultaten för Karlskoga kommun visar för läsåren 2007/08 på resultat under riksgenomsnittet. För 2008 var det genomsnittliga meritvärdet 200,4, (riksgenomsnittet var 209,3), andelen behöriga elever till nationellt program på gymnasieskolan var 89,7 procent (88,9 procent). Andelen elever som nått målen i samtliga ämnen var 77 procent vilket motsvarar resultatet för riket (76,6 procent).

Besöket i Sandviksskolan genomfördes den 23 januari 2009. Lärarenkäten genomfördes av så gott som samtliga lärare på skolan.

Sandviksskolan är en grundskola med årskurserna 1-6 fördelade på 12 klasser samt en mottagningsklass för nyanlända elever. Skolan arbetar med åldershomogena klasser i arbetslag med inriktning mot årskurs 1 och 4, 2 och 5 samt 3 och 6.

Sandviksskolan redovisar i kvalitetsredovisningen elevernas kunskapsresultat i årskurs fem i ämnena svenska, matematik och engelska. Skolan redovisar måluppfyllelsen utifrån resultaten i de nationella proven. För år 2007 var måluppfyllelsen i svenska 87 procent, matematik 80 procent och engelska 89 procent.

För läsåret 2007-2008 var lärartätheten för Sandviksskolan 7,5 lärare per 100 elever vilket är något lägre än för såväl kommun som riket. Andelen lärare med pedagogisk högskoleexamen var 97,4 procent, vilket är något högre än för såväl kommunen som riket.

Tidigare utbildningsinspektion

I beslutet (dnr 53-2004:3 211) från den 21 oktober 2005 avseende utbildningsinspektionen i Karlskoga kommun, anges som förbättringsområden att "den pedagogiska verksamheten behöver utvecklas i syfte att öka måluppfyllelsen i grund- och gymnasieskolan". Sandviksskolan uppfyllde inte författningens krav inom området pedagogisk verksamhet och undervisning gällande

- alla elever i behov erbjuds inte särskilt stöd
- ingen verksamhet bedrivs för att ge eleverna möjlighet att nå målen för årskurs 5 i hem - och konsumentkunskap

I Skolverkets tremånadersuppföljning av verksamheten (Dnr 54-2206:258) från den 13 april 2006 bedömer Skolverket att Karlskoga kommun har vidtagit adekvata åtgärder för att rätta till de brister som uppmärksammats.

Vid Skolverkets tvåårsuppföljning (Dnr 53-2007:3 303) av effekterna av inspektionen i sin helhet konstaterar Skolverket att kommunen vidtagit åtgärder på rektorsområdesnivå och kommunnivå. Kommunen redovisar vidare att arbetet fortsätter inom de områden som angavs som viktiga förbättringsområden vid inspektionen. Skolverket förutsätter att kommunen i sitt fortsatta kvalitetsarbete följer upp att de beskrivningar av planerade och vidtagna åtgärder stämmer överens med det arbetet som genomförs och avslutar därmed inspektionen i Karlskoga kommun.

Skolinspektionens kvalitetsgranskning

Skolhuvudmannen och skolans ledning beslutar hur och med vilka resurser utbildningen ska genomföras för att de lärande ska nå de nationella målen. I skollagen ställer staten dock krav på viktiga förutsättningar för att garantera utbildningens kvalitet och likvärdighet, bland annat krav på lärares behörighet, utbildning och kompetensutveckling.

Författningsstöd

Enligt 2 kap. 3 § skollagen är kommuner skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna.

Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i det offentliga skolväsendet utan tidsbegränsning är enligt 2 kap. 4 § skollagen

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 11 § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller
2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 4 a och 4 b §§.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och om det finns särskilda skäl samt om den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Enligt 2 kap. 7 § skollagen ska kommuner se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen och vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Enligt 7 a § samma lag ska kommuner se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för det offentliga skolväsendet, särskilt de föreskrifter som anger målen för utbildningen. Enligt läroplanen för det offentliga skolväsendet, Lpo 94, 2.8, har rektorn ett särskilt ansvar för att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.

Resurser i form av utbildad personal, förutsättningar och prioriteringar

Enligt grundskolechefen har kommunen en hög andel behöriga lärare och kommunens målsättning är att vid all rekrytering anställa utbildade lärare. I rekryteringen av lärare har det varit ett överskott på lärare med inriktning mot svensk och samhällsorienterade ämnen, medan det varit svårare att rekrytera lärare med behörighet i naturorienterade ämnen.

rande ämnen samt i musik, slöjd bild och hem- och konsumentkunskap. Detta har dels berott på det i kommunen minskade elevunderlaget, dels på att det dessa tjänster varit mindre attraktiva.

När det gäller skollagens bestämmelser angående överensstämmelsen mellan lärarens utbildning och dess undervisning menar grundskolechefen att det även där finns en god överensstämmelse, men att det här finns en lägre grad av måluppfyllelse. Det förekommer att lärare i årskurs 7-9 undervisar i ämnen där de saknar behörighet, men det sker i mindre grad än tidigare. Idag sker sådan undervisning företrädesvis i naturorienterande och samhällsorienterande ämnen, där lärarna har behörighet i huvuddelen av de ämnen de undervisar i. I årskurs 1-6 undervisar lärarna enligt ett klasslärarsystem och där menar huvudmannen att kommunen har sämre kontroll över hur lärarna används i relation till sin behörighet.

Grundskolechefen menar att kommunen har god kännedom om lärarnas behörighet och att det finns en praxis i kommunen om hur skollagen ska tolkas. Vid anställning och övertalighet av lärare sker beslut efter gemensamma samtal mellan kommunens rektorer och huvudman.

I Sandviksskolan beskriver rektor att skolans samtliga lärare har lärarbehörighet.

Av lärarna på skolan har merparten av lärarna lågstadielärareutbildning eller utbildning mot grundskolans tidigare år, eller årskurs 1-7, med inriktning mot svenska och samhällsorienterande ämnen. Ett fåtal av skolans lärare har utbildning i engelska, matematik samt naturorienterande ämnen för grundskolans årskurser 4-6.

Bristen på behöriga lärare i matematik och naturorienterande ämnen gör att rektor bedömer det som svårt att leva upp till skollagens krav på att skolans pedagogiska personal ska ha utbildning för den undervisning de i huvudsak bedriver.

Skolinspektionens lärarenkät visar att cirka en fjärdedel av de tillsvidareanställda lärarna i Sandviksskolan till stor del har ansvar för undervisning i ämnen och årskurser de ej har utbildning för. Ämnen som lärare undervisar i, utan utbildning i ämnet, är framför allt matematik, naturorienterande ämnen samt engelska i årskurs 4-6.

De flesta av Sandviksskolans lärare arbetar som klasslärare och undervisar huvudsakligen i samtliga ämnen som klassen undervisas i. Vid anställning ser rektor över vilka behov som skolan har. Rektor är medveten om att skolan har behov av fler lärare med kompetens inom området matematik, naturorienterande ämnen samt läs och skrivinlärning för de yngre åldrarna. Skolan har en stabil personalgrupp och det förekommer sällan några vikariat.

Den intervjuade lärargruppen menar också att lärarna på skolan i hög utsträckning används som klasslärare. De har blivit anställda som lärare med inriktning mot de tidigare åren och systemet med klasslärare används generellt i kommunen. De känner till att det saknas lärare med inriktning mot matematik och naturorienterande ämnen i kommunen.

Effekter på verksamheten

Enligt grundskolechefen kan pedagogiska eller organisatoriska skäl komma i konflikt med skollagens krav om att i huvudsak använda lärarna för undervisning som de har utbildning i. Kommunen har dock inlett ett arbete för att se över om en ökad överensstämmelse går att uppnå. Huvudmannen menar att det sker ett kontinuerligt kursplanarbete på skolorna. Förvaltningsledningen menar att lärare utan föreskriven utbildning ges stöd i lärararbetslaget på ett kollegialt plan. Kommunen har även tagit fram ett underlag för gemensamma skriftliga omdömen.

Rektor menar att pedagogiska och organisatoriska skäl styr tjänstefördelningen på skolan. Kontinuitet och trygghet för eleverna är viktiga faktorer som underlag för lärarnas tjänstefördelning. Vid tjänstefördelningen utgår rektor även från lärarens pedagogiska skicklighet. Rektor har liksom övriga kommunen valt att organisera skolan efter ett klassläraresystem. Bristen på lärare med behörighet i matematik och naturorienterande ämnen gör att rektor anser att det är svårt att använda lärarna efter behörighet i ämne och årskurs. Rektor menar att organisationen med klasslärare kan ha större negativa effekter på undervisningen och elevernas lärande i årskurs 4-6 än i årskurs 1-3, eftersom det är i årskurs 4-6 som de flesta av lärarna saknar utbildning i ett eller flera ämnen. Rektor anser att lärarens utbildning kan få pedagogiska effekter för undervisningen genom att det t.ex. kan påverka elevernas tillgång till utbildningstid i olika ämnen samt i kvaliteten på undervisningen.

Rektor anser att lärarna har goda insikter i de nationella styrdokumenterna och ser här inte någon skillnad mellan lärare som är behöriga i ämnet och inte. Det förekommer inget organiserat stöd till de lärare som undervisar i ämnen de ej är behöriga i, men samarbete kring planering av ämnet sker i arbetslaget. När det gäller bedömning av elevernas kunskaper i de naturorienterande ämnena menar rektor att detta inte tidigare har gjorts i någon större utsträckning och att arbetet med skriftliga omdömen i alla ämnen kommer att leda till nya diskussioner på skolan.

Lärargruppen beskriver att man på skolan har en god kunskap om kursplanernas innehåll. Det finns lärare som menar att insikten i olika ämnens kursplaner kan ha ett samband med lärarens behörighet, men att även lärarens intresse och pedagogiska kompetens har betydelse. För att undervisningen ska hålla en hög och likvärdig kvalitet sker samverkan i arbetslaget. Lärarna får också stöd av en specialpedagog i matematik som arbetar både mot årskurs 6 och 7.

Kvalitetsarbete och kompetensutvecklingsinsatser

I kvalitetsarbetet har förvaltningen lagt ner ett stort arbete med att analysera Karlskoga kommuns låga meritvärden och en rad insatser har satts in. En särskild utredning har tillsatts och nya kunskapsrelaterad mål har satts upp. Sedan 10 år tillbaka gör kommunen en kunskapsuppföljning av elevernas kunskaper i svenska, matematik och engelska genom att följa upp resultaten på de nationella proven.

Grundskolechefen beskriver att elevers kunskapsutveckling utifrån lärarens behörighet för aktuell årskurs och ämne endast i ringa omfattning följs upp i kvalitetsarbetet.

Kommunen har under en rad år gjort diagnoser i åk 2, 4, 6 och 7 och här har man nu börjat titta sambandet mellan timplanen och resultaten. Man har här även börjat uppmärksamma läraren som en möjlig faktor. Faktorn lärarbehörighet har dock inte varit så tung när det gäller uppföljning av elevens kunskapsutveckling och förekommer idag inte i någon större omfattning.

Rektor och lärare menar att det finns en generell medvetenhet om att lärarens behörighet är viktig för elevens kunskapsutveckling. Elevers kunskapsutveckling utifrån lärarens behörighet för aktuell årskurs och ämne följs däremot inte upp i kvalitetsarbetet och det har heller inte analyserats på skolnivå. Om elevers kunskapsbrister över tid beror på omsättning av lärare eller obehöriga lärare har inte heller analyserats.

Enligt förvaltningsledningen skedde en stor satsning för att göra kompetensutvecklingsplaner för varje skola och individ år 2006-2007. Detta arbete resulterade bl.a. i de nätverk som kommunen startat i en rad ämnen. Förvaltningsledningen ser nu också en ökad satsning på ämnesfortbildning i kommunen genom de satsningar som görs inom ramen för lärarlyftet. På central, kommunal nivå arbetar man också vidare med gemensamma föreläsningar om likvärdig bedömning och genom arbetet med matematikutvecklare, vilket även präglar fortbildningsinsatserna på skolnivå.

I Sandviksskolan anser rektor att fortbildningen tidigare haft en inriktning mot livskunskap och friluftsliv, men att skolan nu koncentrerar sig på ämnesfortbildning i svenska.

Helhetsbedömning

Nedan framgår Skolinspektionens helhetsbedömning efter genomförd kvalitetsgranskning med Skolinspektionens rekommendationer samt eventuella krav på åtgärder.

Grundskolechefen och rektor i Sandviksskolan har god kännedom om de krav som regleras i skollagen avseende rekrytering och användning av lärarna.

Skolinspektionens lärarenkät visar att cirka en fjärdedel av de tillsvidareanställda lärarna på Sandviksskolan till stor del har ansvar för undervisning i ämnen och årskurser som de inte har utbildning i. Ämnen där lärare undervisar utan utbildning i ämnet är framför allt matematik, naturorienterande ämnen samt engelska i årskurs 4-6.

Enligt aktuell förordning om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m. ska kvalitetsredovisningarna innehålla en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats och en redogörelse för vilka åtgärder aktuell verksamhet avser att vidta för ökad måluppfyllelse. I kvalitetsredovisningarna ska verksamhetens förutsättningar, arbetet i verksamheten och utbildningens måluppfyllelse redovisas. Varken på huvudmannanivå eller på Sandviksskolan har det i någon högre grad påbörjats ett kvalitetsarbete för att analysera lärarens behörighet, utifrån de ämnen och årskurser lärarna har utbildning i. Detta lyfts inte fram som en faktor som

kan påverka elevens resultat och det pedagogiska arbetet. Inte heller har en sådan analys legat till grund för vilka ämnen som behöver lyftas fram i kommunens eller skolans kompetensutvecklingsarbete.

Utifrån kvalitetsgranskningen bedömer Skolinspektionen att Karlskoga kommun och Sandviksskolan i större utsträckning behöver använda lärare som har en utbildning avsedd för den undervisning de ska bedriva. Skolinspektionen bedömer vidare att Karlskoga kommun och Sandviksskolan i sitt kvalitetsarbete bör sträva efter att i högre grad redovisa och analysera elevernas resultat kopplat till de variabler som styr resultaten och det pedagogiska arbetet. I det arbetet bör lärarkompetensen, samt användningen av lärarna utifrån behörighet i ämnen och årskurser, finnas med som en av flera faktorer.

Skolinspektionen bedömer att kommunen och skolan behöver vidta åtgärder för att:

- använda lärare med utbildning för den undervisning de i huvudsak ska bedriva.

Skolinspektionen följer upp krav på åtgärder. **Senast den 26 januari 2010 ska Karlskoga kommun redovisa till Skolinspektionen, avdelningen i Linköping, vilka åtgärder som vidtagits.**

På Skolinspektionens vägnar

Björn Persson

Avdelningschef

Lena Stadler

Utredare

I ärendets handläggning har även undervisningsråden Sara Johansson och Helena Plantin deltagit.

Kopia till:

Sandviksskolan